



## **CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ**

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04  
ZESPÓŁ REALIZACJI  
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17  
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24  
00 - 503 W A R S Z A W A  
TELEFAX 629 - 40 - 89  
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/66/66/97

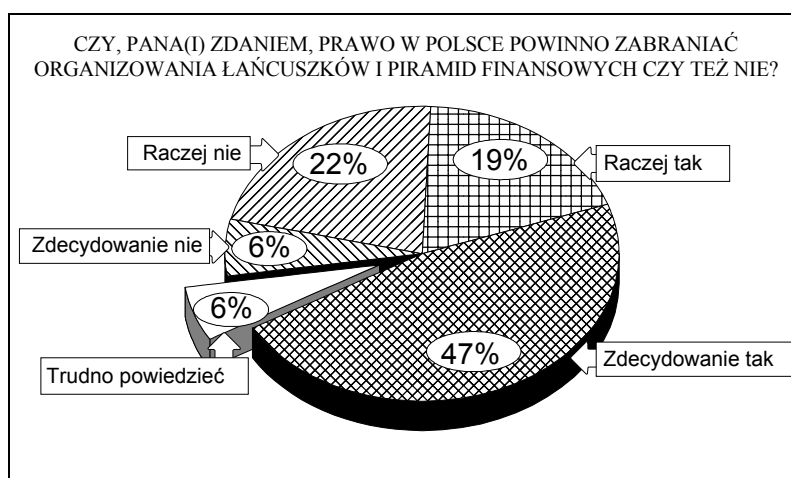
### **PIRAMIDY FINANSOWE - ODBIÓR SPOŁECZNY I SKALA ZJAWISKA**

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH  
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ O działalności tak zwanych piramid finansowych, drzew lub łańcuszków szczęścia słyszało trzy czwarte Polaków. Z deklaracji respondentów wynika, że w tego rodzaju przedsięwzięciach brało udział lub uczestniczy obecnie około 4% ogółu społeczeństwa, a więc ponad milion dorosłych obywateli. Co piąty Polak zna natomiast osobiście osoby, które „zainwestowały” w ten sposób swoje pieniądze.
- ◆ Zdecydowana większość (83%) ankietowanych określa jako oszustwo działalność piramid finansowych. Wśród pozostałych osób przeważa opinia, że jest to raczej gra (9%) niż poważna inwestycja finansowa (4%). Definiowanie tego rodzaju działalności w kategoriach oszustwa sprzyja postulowaniu wprowadzenia prawnego zakazu jej organizowania. Jednak wśród osób, które ulokowały w piramidach swoje pieniądze, przeważa opinia, że ich działalność nie powinna podlegać sankcji karnej.



Swoboda podejmowania inicjatyw ekonomicznych po roku '89 zaowocowała pojawieniem się na polskim rynku firm pochodzenia zagranicznego i rodzimego, których działalność i system generowania zysków oparte są na zasadach tzw. piramidy finansowej. Tego rodzaju przedsięwzięcia zapewniają szybki zysk ich organizatorom oraz osobom znajdującym się na szczycie piramidy, natomiast tych, którzy tworzą jej podstawę, mogą doprowadzić do utraty zainwestowanych pieniędzy. Mimo że firmy o zbliżonym charakterze działają również na Zachodzie, jednak wydaje się, że szczególnie obfite żniwo mogą zbierać w krajach, których obywatele dopiero uczą się zasad gospodarki rynkowej. Silna motywacja do bogacenia się w połączeniu z niedostateczną znajomością reguł ekonomicznych powoduje, że chętnie uczestniczą oni w tego rodzaju przedsięwzięciach.

Interesujące zatem wydaje się określenie skali tego zjawiska w Polsce, zbadanie, w jakich kategoriach jest ono postrzegane oraz czy społeczeństwo dostrzega potrzebę regulacji prawnych w tym zakresie.

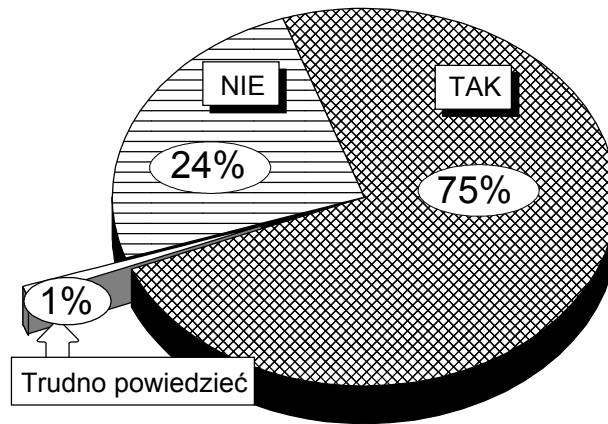
### **SKALA ZJAWISKA**

O działalności tzw. piramid finansowych, określanych też jako drzewa lub łańcuszki szczęścia, słyszało trzy czwarte Polaków<sup>1</sup>. Stosunkowo najrzadziej są to mieszkańcy wsi, ludzie starsi - powyżej 65 roku życia, osoby gorzej wykształcone i uposażone.

---

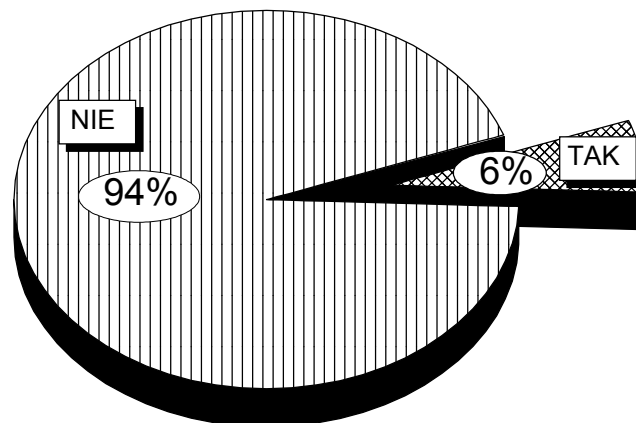
<sup>1</sup> Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (83) przeprowadzono w dniach 11-15 kwietnia '97 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski (N=1201).

**RYS. 1. W POLSCE OD KILKU LAT DZIAŁAJĄ TZW. ŁAŃCUSZKI SZCZĘŚCIA, DRZEWA LUB PIRAMIDY FINANSOWE. ICH UCZESTNICY WPLACAJĄ OKREŚLONĄ SUMĘ PIENIĘDZY - CZASEM NIEWIELKĄ, A CZASEM BARDZO WYSOKĄ - NA RZECZ FIRMY ORGANIZUJĄCEJ TEGO RODZAJU PRZEDSIĘWZIĘCIE LUB KONKRETNÝCH OSÓB I SZUKAJĄ INNYCH CHĘTNYCH DO ZAINWESTOWANIA W NIE PIENIĘDZY. IM WIĘCEJ OSÓB ZACHĘCĄ DO WZIĘCIA UDZIAŁU W TYM PRZEDSIĘWZIĘCIU, TYM WIĘCEJ PIENIĘDZY SAMI ZAROBIAJĄ. CZY SŁYSZAŁ(A) PAN(I) O TEGO RODZAJU MOŻLIWOŚCI POMNAŻANIA PIENIĘDZY?**



Spośród osób, które słyszały o tego rodzaju przedsięwzięciach, prawie 6% (co stanowi około 4% ogółu populacji) zainwestowało w nie własne pieniądze. Biorąc pod uwagę deklaracje badanych, można więc stwierdzić, że w piramidach finansowych uczestniczyło w ostatnich latach lub bierze w nich udział obecnie ponad milion obywateli, a zatem społeczny zasięg tego zjawiska jest dość duży.

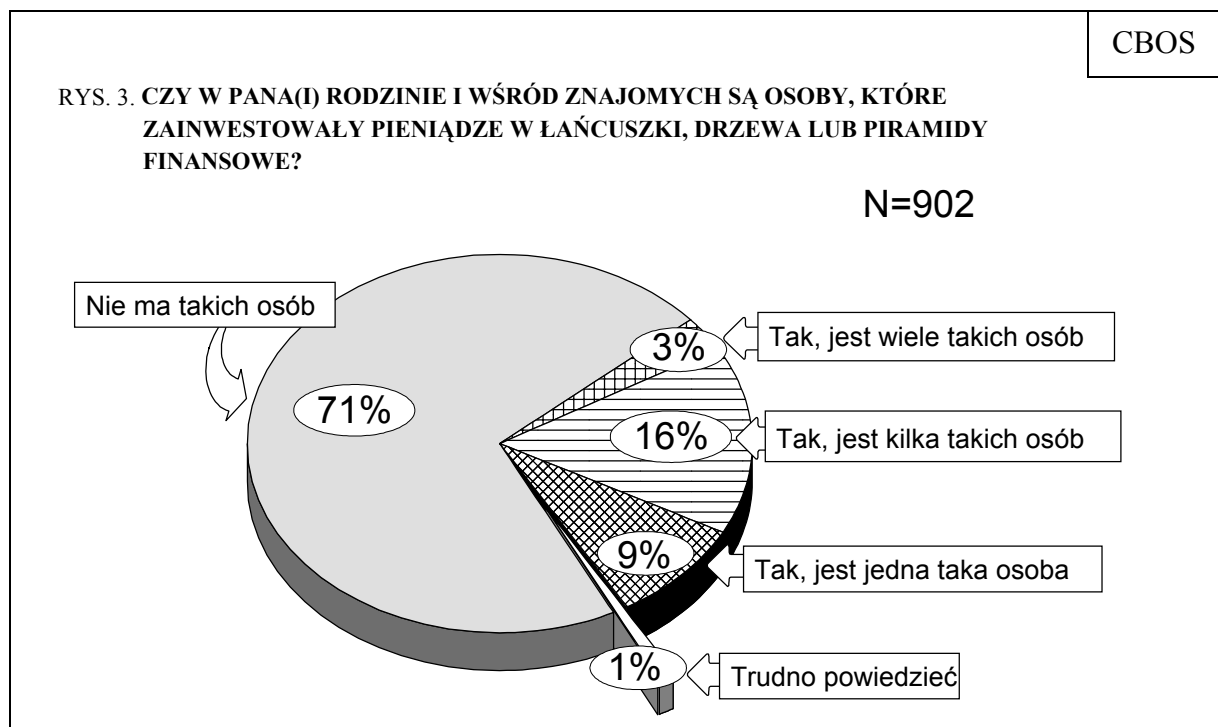
**RYS. 2. CZY W CIĄGU OSTATNICH KILKU LAT BRAŁ(A) PAN(I) UDZIAŁ LUB OBECNIE UCZESTNICZY PAN(I) W TEGO RODZAJU PRZEDSIĘWZIĘCIACH?**



N=899

Lokowaniu pieniędzy w różnego rodzaju łańcuszki i piramidy finansowe sprzyja młodszy wiek oraz stosunkowo niskie (choć nie najniższe) dochody. Najwięcej osób „inwestujących” w ten sposób swoje pieniądze odnotowaliśmy wśród uczniów i studentów (17%), jednak dane te należy traktować z ostrożnością, gdyż niewielka liczebność tej grupy sprawia, że mogą one nie być w pełni reprezentatywne dla tej części populacji. Nieco większy niż przeciętnie odsetek uczestników piramid finansowych rejestrujemy także wśród mieszkańców regionu wschodniego (11%).

Więcej informacji na temat rzeczywistego rozmiaru tego zjawiska dostarczają odpowiedzi respondentów na pytanie, czy w ich środowisku - w rodzinie i wśród znajomych - są uczestnicy piramid finansowych. Spośród badanych, którzy w jakikolwiek sposób zetknęli się z tego rodzaju działalnością, więcej niż co czwarty (ponad jedna piąta ogółu respondentów) deklaruje, że zna osobiście co najmniej jedną osobę (a zwykle kilka), która ulokowała w ten sposób swoje pieniądze.



Zasada działania piramid finansowych, potrzebujących do swego rozwoju wciąż nowych chętnych, sprawia, że ponad połowa ich uczestników zna przynajmniej jedną, a najczęściej kilka osób, które zainwestowały w nie swoje pieniądze.

Tabela 1

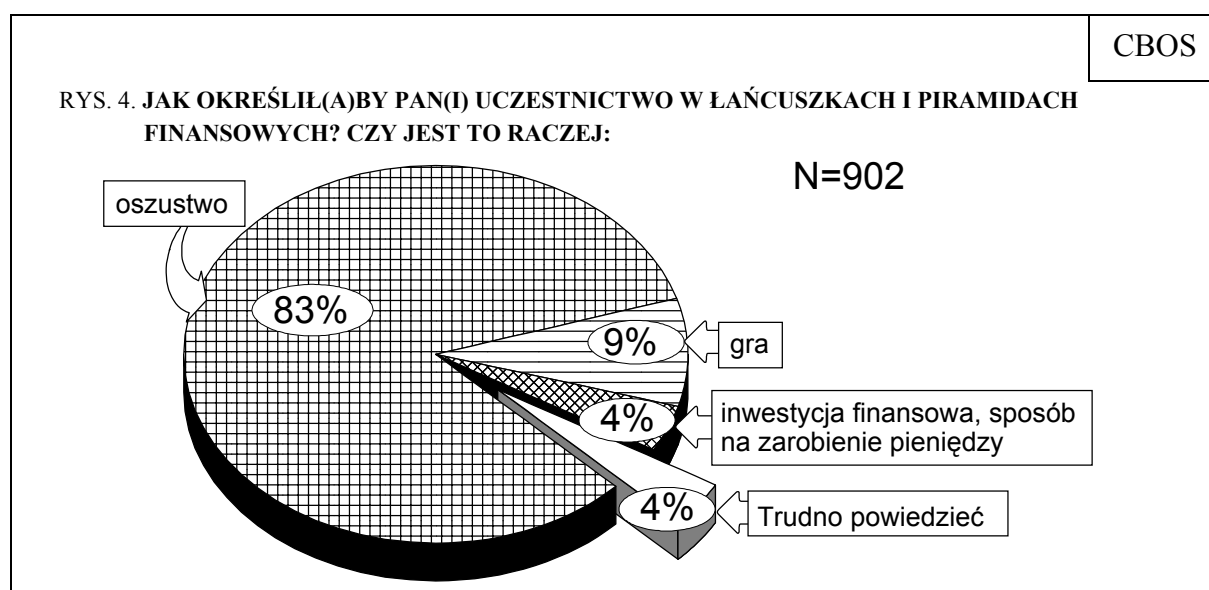
w procentach

	Czy w Pana(i) rodzinie i wśród znajomych są osoby, które zainwestowały pieniądze w łańcuszki, drzewa lub piramidy finansowe?				
	Tak, jest wiele takich osób	Tak, jest kilka takich osób	Tak, jest jedna taka osoba	Nie, nie ma takich osób	Trudno powiedzieć
Uczestnicy piramid finansowych	15	31	9	45	0
Osoby nie uczestniczące w piramidach finansowych	2	15	9	73	1

Z analizy zróżnicowań społeczno-demograficznych wynika, że najwięcej uczestników piramid finansowych mają w gronie swojej rodziny i znajomych ludzie młodzi - szczególnie do 24 roku życia, uczniowie i studenci oraz mieszkańcy regionu północnego.

#### GRA, INWESTYCJA FINANSOWA CZY OSZUSTWO?

Uczestnictwo w piramidach finansowych bywa określane jako gra lub inwestycja finansowa. Działalność tego rodzaju definiuje się też czasami jako zwykłe oszustwo i to określenie jest najbliższe zdecydowanej większości respondentów. Pozostałe osoby częściej postrzegają udział w piramidach jako grę niż sposób na zarobienie pieniędzy.



Bardziej zróżnicowane opinie w tej kwestii mają respondenci zaangażowani obecnie lub w przeszłości w tego rodzaju przedsięwzięcia, jednak również wśród nich najwięcej jest osób podających w wątpliwość uczciwość organizatorów tej działalności. Pozostali badani z tej grupy równie często określają uczestnictwo w piramidach finansowych jako grę i jako sposób na pomnożenie pieniędzy.

Tabela 2

w procentach

	Jak określił(a)by Pan(i) uczestnictwo w łańcuszkach szczęścia i piramidach finansowych? Czy jest to raczej:			
	gra	inwestycja finansowa	oszustwo	Trudno powiedzieć
Uczestnicy piramid finansowych	19	19	54	9
Osoby nie uczestniczące w piramidach finansowych	8	3	85	4

Nieco przychylniej wobec działalności piramid finansowych nastawieni są także respondenci, w których otoczeniu znajdują się osoby biorące w nich udział - częściej określają to jako grę lub inwestycję finansową.

Sposób definiowania tego zjawiska różnicują także cechy położenia społeczno-demograficznego ankietowanych. Za rodzaj gry częściej niż przeciętnie uznają uczestnictwo w piramidach finansowych osoby młode - do 34 roku życia, uczniowie i studenci, pracownicy fizyczno-umysłowi, robotnicy niewykwalifikowani oraz bezrobotni, natomiast za inwestycję finansową - ankietowani do 24 roku życia. Należy jednak podkreślić, że we wszystkich wyróżnionych grupach respondentów piramidy finansowe zdecydowanie najczęściej określone są jako oszustwo.

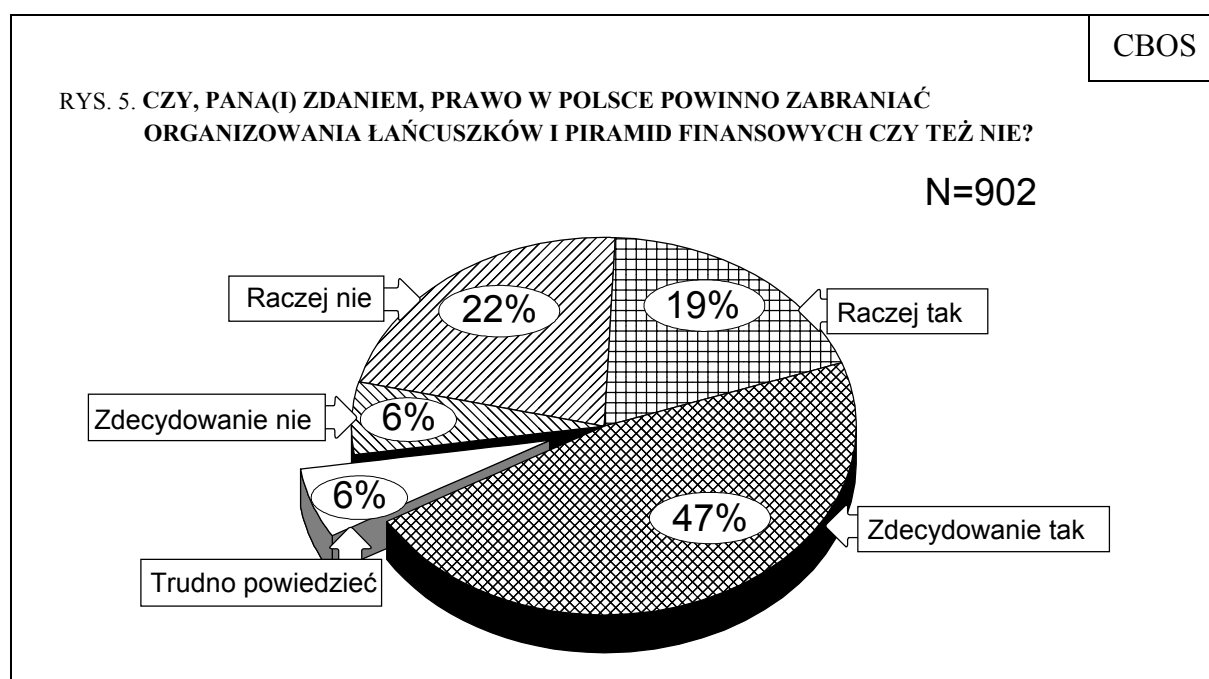
#### **PRAWO WOBEC DZIAŁALNOŚCI PIRAMID FINANSOWYCH**

W niektórych krajach europejskich prawo zakazuje organizowania piramid finansowych. W Polsce brak jednoznacznych regulacji prawnych w tym zakresie powoduje, że funkcjonują one na granicy prawa. Prowadzone przez organa prokuratury postępowania przygotowawcze w sprawie działalności piramid finansowych nie zostały jak dotychczas

zakończone sformulowaniem aktu oskarżenia. Główną przyczyną są trudności z podważeniem legalności tego rodzaju przedsięwzięć w świetle istniejących przepisów. Niedawno głośnym echem odbiło się aresztowanie organizatorów piramidy finansowej „Titan”, wobec których rozważa się oskarżenie z art. 205 k.k. o „działanie w zorganizowanej grupie przestępczej w celu wyłudzenia pieniędzy”.

Zwolennicy rozwiązań liberalnych sprzeciwiają się prawnym ograniczeniom w tym zakresie. Kładą oni nacisk na potrzebę edukacji ekonomicznej społeczeństwa, a decyzje dotyczące sposobu inwestowania i wydawania pieniędzy wolą pozostawić jednostce.

Spośród respondentów, którzy słyszeli o działalności piramid finansowych, większość (66%) opowiada się za wprowadzeniem prawnego zakazu ich organizowania, natomiast ponad jedna czwarta (28%) prezentuje liberalne podejście do tej kwestii.



Postulowaniu wprowadzenia prawnego zakazu organizowania piramid finansowych sprzyja definiowanie tego rodzaju przedsięwzięć jako oszustwa. Wśród osób, które określają uczestnictwo w nich jako grę lub inwestycję, przeważają opinie, że należy utrzymać swobodę ich działalności.



Tabela 3 w procentach

Jak określił(a)by Pan(i) uczestnictwo w piramidach finansowych? Czy jest to raczej:	Czy, Pana(i) zdaniem, prawo w Polsce powinno zabraniać organizowania łańcuszków i piramid finansowych czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
– gra	15	79	6
– inwestycja finansowa	29	60	11
– oszustwo	75	20	4

W grupie ankietowanych, którzy zainwestowali swoje pieniądze w piramidy finansowe, przeważa stanowisko, że prawo nie powinno ingerować w tego typu przedsięwzięcia. Jednak niewiele mniej osób z tej grupy uważa, że organizowanie piramid powinno podlegać sankcji karnej. Na opiniach w tej kwestii zaważyły niewątpliwie osobiste doświadczenia badanych.

Tabela 4 w procentach

	Czy, Pana(i) zdaniem, prawo w Polsce powinno zabraniać organizowania łańcuszków i piramid finansowych czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Uczestnicy piramid finansowych	45	52	3
Osoby nie uczestniczące w piramidach finansowych	67	26	6

Za wprowadzeniem zakazu działalności piramid finansowych opowiadają się przede wszystkim badani w wieku od 55 do 64 lat, z wykształceniem zasadniczym zawodowym, emeryci i renciści oraz mieszkańcy regionu zachodniego. Przeciwnego zdania są stosunkowo najczęściej ludzie młodzi (do 34 roku życia), uczniowie i studenci oraz respondenci z wyższym wykształceniem.



Polacy sceptycznie odnoszą się do inwestycyjnych korzyści wynikających z lokowania pieniędzy w piramidy finansowe. Działalność tego rodzaju najczęściej określają jako oszustwo i uważają, że powinna być prawnie zakazana. Na opinie badanych wpłynęły zapewne w pewnej mierze niedawne wydarzenia w Albanii (upadek kilku piramid finansowych doprowadził tam do krwawych zamieszek i niepokojów społecznych) oraz zainteresowanie mediów działalnością tego typu organizacji.

Na podstawie deklaracji respondentów można stwierdzić, że w różnego rodzaju łańcuszkach szczęścia i piramidach finansowych uczestniczyło w ostatnich latach lub bierze udział obecnie ponad milion osób. Jest to liczba znacząca, jednak wydaje się, że formułowane niekiedy obawy, że grozi nam „druga Albania” są nieco przesadzone. Pokusie „łatwego pieniądza” nieco częściej niż inni ulegają ludzie młodzi, którzy - jak można sądzić - mają nieustabilizowane dochody.

## A N E K S

### PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

#### 1. Region północny:

09 woj. elbląskie  
10 woj. gdańskie  
17 woj. koszalińskie  
26 woj. olsztyńskie  
39 woj. słupskie  
41 woj. szczecińskie

#### 2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie  
12 woj. jeleniogórskie  
20 woj. legnickie  
45 woj. wałbrzyskie  
47 woj. wrocławskie  
49 woj. zielonogórskie

#### 3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie  
13 woj. kaliskie  
16 woj. konińskie  
21 woj. leszczyńskie  
29 woj. pilskie  
32 woj. poznańskie  
44 woj. toruńskie  
46 woj. włocławskie

#### 4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie  
07 woj. ciechanowskie  
24 woj. łódzkie  
30 woj. piotrkowskie  
31 woj. płockie  
34 woj. radomskie  
37 woj. sieradzkie  
38 woj. skierniewickie

#### 5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie  
03 woj. białostockie  
06 woj. chełmskie  
22 woj. lubelskie  
23 woj. łomżyńskie  
28 woj. ostrołęckie  
36 woj. siedleckie  
40 woj. suwalskie  
48 woj. zamojskie

#### 6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie  
18 woj. krakowskie  
19 woj. krośnieńskie  
25 woj. nowosądeckie  
33 woj. przemyskie  
35 woj. rzeszowskie  
42 woj. tarnobrzeskie  
43 woj. tarnowskie

#### 7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie  
08 woj. częstochowskie  
14 woj. katowickie  
27 woj. opolskie

Tabela 1. W Polsce od kilku lat działają tzw. łańcuszki szczęścia, drzewa lub piramidy finansowe. Ich uczestnicy wpłacają określoną sumę pieniędzy - czasem niewielką, a czasem bardzo wysoką - na rzecz firmy organizującej tego rodzaju przedsięwzięcie lub konkretnych osób i szukają innych chętnych do zainwestowania w nie pieniędzy. Im więcej osób zachęca do wzięcia udziału w tym przedsięwzięciu, tym więcej pieniędzy sami zarabiają. Czy słyszał(a) Pan(i) o tego rodzaju możliwości pomnażania pieniędzy?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	75	24	1	1201
Płeć				
Meżczyźni	77	23	0	568
Kobiety	73	25	1	633
Wiek				
do 24 lat	77	22	1	167
25-34	83	17	0	213
35-44	84	15	1	242
45-54	82	17	1	237
55-64	70	29	1	152
65 lat i więcej	47	51	2	190
Miejsce zamieszkania				
Wies	62	37	1	444
Miasto do 20 tys.	80	20	0	141
od 21 do 100 tys.	83	16	1	241
101-500 tys.	81	18	1	245
501 tys. i więcej mieszk.	86	14	0	130
Region				
Północny	83	17	0	124
Zachodni	79	20	1	135
Środkowozachodni	74	25	2	200
Środkowy	79	21	0	231
Wschodni	68	32	1	131
Południowo-wschodni	75	24	1	183
Południowo-zachodni	70	29	1	197
Wykształcenie				
Podstawowe	55	43	2	377
Zasadnicze zawodowe	78	21	1	328
Średnie	86	14	0	390
Wyższe	97	3	0	106
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	97	3	0	95
Prac.umysł.niż.szczębla	95	5	0	113
Pracownicy fiz.- umysł.	78	22	0	73
Robotnicy wykwalifikowani	86	14	0	140
Robotnicy niewykwalifik.	64	36	0	56
Rolnicy	70	27	3	65
Prywatni przedsiębiorcy	86	14	0	71
Bierni zawodowo				
Renciści	62	36	2	144
Emeryci	56	43	1	210
Uczniowie i studenci	83	15	2	63
Bezrobotni	72	28	0	101
Gospodynie domowe i inni	70	29	2	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	91	9	0	134
Sektor państwowy	86	14	0	141
Sektor prywatny	84	16	0	299
Spółdzielczość	80	20	0	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	63	37	0	264
201 - 325	74	25	1	224
326 - 449	76	24	0	210
450 - 599	84	15	1	173
Powyżej 599 zł	86	14	1	192
Ocena własnych war. mater.				
Złe	70	30	0	323
Średnie	75	24	1	545
Dobre	81	18	1	332
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	69	30	1	74
Raz w tygodniu	72	27	1	622
Kilka razy w miesiącu	75	25	0	160
Kilka razy w roku	84	16	0	235
W ogóle nie uczestniczy	79	21	0	106
Poglądy polityczne				
Lewica	86	14	0	242
Centrum	75	25	0	334
Prawica	81	19	0	347
Trudno powiedzieć	58	40	2	276

Tabela 2. Czy w ciągu ostatnich kilku lat brał(a) Pan(i) udział lub obecnie uczestniczy Pan(i) w tego rodzaju przedsięwzięciach?

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	6	94	899
Płeć			
Mężczyźni	7	93	437
Kobiety	4	96	462
Wiek			
do 24 lat	9	91	127
25-34	8	92	177
35-44	5	95	204
45-54	5	95	195
55-64	4	96	107
65 lat i więcej	1	99	89
Miejsce zamieszkania			
Wieś	7	93	276
Miasto do 20 tys.	5	95	114
od 21 do 100 tys.	6	94	200
101-500 tys.	6	94	198
501 tys.i więcej mieszk.	2	98	112
Region			
Północny	5	95	101
Zachodni	5	95	107
Środkowozachodni	9	91	148
Środkowy	3	97	182
Wschodni	11	89	89
Południowo-wschodni	7	93	136
Południowo-zachodni	3	97	138
Wykształcenie			
Podstawowe	4	96	207
Zasadnicze zawodowe	7	93	254
Średnie	7	93	335
Wyższe	3	97	102
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	3	97	92
Prac.umysł.niż.szczebla	6	94	107
Pracownicy fiz.- umysł.	6	94	57
Robotnicy wykwalifikowani	8	92	121
Robotnicy niewykwalifik.	0	100	36
Rolnicy	7	93	46
Prywatni przedsiębiorcy	7	93	62
Bierni zawodowo			
Renciści	6	94	90
Emeryci	1	99	118
Uczniowie i studenci	17	83	51
Bezrobotni	6	94	71
Gospodynie domowe i inni	3	97	48
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	5	95	122
Sektor państwowy	5	95	121
Sektor prywatny	7	93	249
Spółdzielczość	0	100	20
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 200 zł	4	96	166
201 - 325	10	90	166
326 - 449	8	92	160
450 - 599	2	98	145
Powyżej 599 zł	3	97	164
Ocena własnych war. mater.			
Źle	6	94	224
Średnie	5	95	406
Dobre	6	94	269
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	4	96	51
Raz w tygodniu	7	93	447
Kilka razy w miesiącu	8	92	120
Kilka razy w roku	4	96	197
W ogóle nie uczestniczy	2	98	83
Poglądy polityczne			
Lewica	5	95	208
Centrum	5	95	249
Prawica	7	93	281
Trudno powiedzieć	5	95	159

Tabela 3. Czy w Pana(i) rodzinie i wśród znajomych są osoby, które zainwestowały pieniądze w łańcuszki, drzewa lub piramidy finansowe? 1) Tak, jest wiele takich osób; 2) Tak, jest kilka takich osób; 3) Tak, jest jedna taka osoba; 4) Nie, nie ma takich osób

	(%)					
	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	16	9	71	1	902
Płeć						
Mężczyźni	3	17	9	71	0	438
Kobiety	3	16	10	71	1	464
Wiek						
do 24 lat	2	30	11	56	0	129
25-34	5	21	9	66	0	177
35-44	3	20	9	67	1	204
45-54	4	9	10	77	1	195
55-64	1	6	9	85	0	107
65 lat i więcej	2	8	6	82	1	89
Miejsce zamieszkania						
Wieś	3	16	10	71	0	276
Miasto do 20 tys.	6	10	6	77	1	114
od 21 do 100 tys.	3	20	8	67	2	201
101-500 tys.	3	17	10	69	0	199
501 tys. i więcej mieszk.	0	14	11	75	0	112
Region						
Północny	2	23	14	59	2	102
Zachodni	3	16	9	72	0	107
Środkowozachodni	8	14	6	73	0	148
Środkowy	2	21	5	73	0	182
Wschodni	4	5	14	78	0	89
Południowo-wschodni	0	17	10	72	1	137
Południowo-zachodni	2	15	11	70	2	138
Wykształcenie						
Podstawowe	1	12	10	76	1	208
Zasadnicze zawodowe	5	13	9	73	0	256
Średnie	3	21	10	66	0	336
Wyższe	1	19	7	72	1	102
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	1	21	9	68	2	92
Prac. umysł. niż. szczebla	2	23	6	67	1	107
Pracownicy fiz.- umysł.	2	24	15	60	0	57
Robotnicy wykwalifikowani	6	12	8	74	0	121
Robotnicy niewykwalifik.	0	16	9	75	0	36
Rolnicy	4	10	7	80	0	46
Prywatni przedsiębiorcy	4	23	6	68	0	62
Bierni zawodowo						
Renciści	2	8	10	77	2	90
Emeryci	1	6	10	81	1	118
Uczniowie i studenci	0	34	16	50	0	52
Bezrobotni	8	12	11	70	0	72
Gospodynie domowe i inni	5	19	2	73	0	48
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	2	19	10	68	1	122
Sektor państwowy	3	15	8	73	1	121
Sektor prywatny	3	21	7	69	0	250
Spółdzielczość	0	21	16	62	0	20
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	4	10	11	75	0	166
201 - 325	5	16	10	69	1	166
326 - 449	3	24	7	66	0	160
450 - 599	3	18	11	67	2	146
Powyżej 599 zł	1	16	9	73	0	164
Ocena własnych war. mater.						
Złe	5	10	10	75	0	225
Średnie	2	18	8	72	0	406
Dobre	3	19	11	66	1	270
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	6	9	11	74	0	51
Raz w tygodniu	3	14	9	73	1	448
Kilka razy w miesiącu	0	18	6	76	0	120
Kilka razy w roku	3	20	12	63	1	197
W ogóle nie uczestniczy	3	20	7	69	0	84
Poglądy polityczne						
Lewica	3	18	9	69	1	208
Centrum	5	18	7	70	0	251
Prawica	2	18	10	70	0	281
Trudno powiedzieć	2	10	10	77	1	160

Tabela 4. Jak określił(a)by Pan(i) uczestnictwo w łańcuskach szczęściach i piramidach finansowych? Czy jest to raczej: 1) gra; 2) inwestycja finansowa, sposób na zarobienie pieniędzy; 3) oszustwo

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	4	83	4	902
Płeć					
Mężczyźni	10	4	83	3	438
Kobiety	8	4	83	5	464
Wiek					
do 24 lat	17	10	70	3	129
25-34	15	4	73	9	177
35-44	9	4	85	2	204
45-54	3	1	94	2	195
55-64	2	4	89	4	107
65 lat i więcej	4	3	88	5	89
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	6	80	4	276
Miasto do 20 tys.	9	2	86	4	114
od 21 do 100 tys.	8	4	84	4	201
101-500 tys.	9	5	83	3	199
501 tys.i więcej mieszk.	6	2	86	6	112
Region					
Północny	7	3	89	1	102
Zachodni	4	5	88	3	107
Środkowozachodni	12	6	79	3	148
Środkowy	8	2	87	9	182
Wschodni	12	5	76	7	89
Południowo-wschodni	8	1	82	8	137
Południowo-zachodni	9	7	80	3	138
Wykształcenie					
Podstawowe	8	4	83	5	208
Zasadnicze zawodowe	11	3	81	5	256
Średnie	7	5	83	4	336
Wyższe	8	3	89	1	102
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	7	4	89	1	92
Prac.umysł.niż.szczębla	5	5	86	4	107
Pracownicy fiz.- umysł.	19	3	76	3	57
Robotnicy wykwalifikowani	9	5	83	4	121
Robotnicy niewykwalifik.	15	2	77	6	36
Rolnicy	6	4	85	6	46
Prywatni przedsiębiorcy	6	2	88	3	62
Bierni zawodowo					
Renciści	5	4	86	5	90
Emeryci	3	2	92	3	118
Uczniowie i studenci	19	6	71	4	52
Bezrobotni	18	8	63	11	72
Gospodynie domowe i inni	4	3	89	4	48
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	7	4	85	4	122
Sektor państwowy	4	5	88	2	121
Sektor prywatny	12	4	82	3	250
Spółdzielczość	7	2	90	0	20
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	12	4	78	6	166
201 - 325	11	5	80	5	166
326 - 449	7	5	83	5	160
450 - 599	6	6	87	1	146
Powyżej 599 zł	9	1	87	2	164
Ocena własnych war. mater.					
Złe	9	4	82	5	225
Średnie	10	4	82	4	406
Dobre	7	4	86	3	270
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	2	7	92	0	51
Raz w tygodniu	10	6	80	5	448
Kilka razy w miesiącu	11	0	85	4	120
Kilka razy w roku	8	4	85	3	197
W ogóle nie uczestniczy	8	0	91	1	84
Poglądy polityczne					
Lewica	4	2	93	1	208
Centrum	13	4	81	2	251
Prawica	7	5	84	4	281
Trudno powiedzieć	11	5	74	10	160

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, prawo w Polsce powinno zabraniać organizowania łańcuszków i piramid finansowych czy też nie?

(%)

	Zdecydowa- nie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowa- nie nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	47	19	22	6	6	902
Płeć						
Mężczyźni	48	17	24	6	5	438
Kobiety	46	20	21	6	7	464
Wiek						
do 24 lat	26	22	37	8	7	129
25-34	37	17	30	5	11	177
35-44	48	21	20	7	4	204
45-54	59	17	15	6	3	195
55-64	62	17	12	2	7	107
65 lat i więcej	52	18	16	7	7	89
Miejsce zamieszkania						
Wieś	51	17	25	3	6	276
Miasto do 20 tys.	47	22	21	5	5	114
od 21 do 100 tys.	49	18	19	5	9	201
101-500 tys.	43	21	23	9	4	199
501 tys. i więcej mieszk.	43	17	22	10	8	112
Region						
Północny	43	20	30	3	4	102
Zachodni	50	24	19	4	2	107
Środkowozachodni	51	14	21	6	7	148
Środkowy	53	14	19	9	4	182
Wschodni	44	22	22	6	6	89
Południowo-wschodni	44	19	22	1	13	137
Południowo-zachodni	40	22	23	8	6	138
Wykształcenie						
Podstawowe	43	21	23	3	10	208
Zasadnicze zawodowe	52	19	18	5	6	256
Średnie	47	18	22	9	4	336
Wyższe	43	17	29	4	7	102
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	41	20	28	4	6	92
Prac. umysł. niż. szczebla	54	15	14	11	6	107
Pracownicy fiz.- umysł.	45	19	19	12	5	57
Robotnicy wykwalifikowani	47	22	25	4	3	121
Robotnicy niewykwalifik.	54	13	27	4	3	36
Rolnicy	62	8	25	0	5	46
Prywatni przedsiębiorcy	44	23	23	7	3	62
Bierni zawodowo						
Renciści	64	11	14	3	7	90
Emeryci	50	21	18	5	6	118
Uczniowie i studenci	23	27	34	9	7	52
Bezrobotni	30	26	25	3	15	72
Gospodynie domowe i inni	43	17	23	7	10	48
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	45	21	21	5	8	122
Sektor państwowy	54	23	16	5	2	121
Sektor prywatny	45	16	26	8	4	250
Spółdzielczość	51	11	33	5	0	20
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	49	20	18	5	8	166
201 - 325	42	17	28	9	5	166
326 - 449	43	24	20	7	7	160
450 - 599	50	16	27	4	3	146
Powyżej 599 zł	50	18	19	7	6	164
Ocena własnych war. mater.						
Złe	47	17	21	7	9	225
Średnie	48	19	22	6	5	406
Dobre	46	19	24	5	6	270
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	57	15	18	6	4	51
Raz w tygodniu	46	20	23	5	7	448
Kilka razy w miesiącu	46	20	23	5	6	120
Kilka razy w roku	48	15	23	9	5	197
W ogóle nie uczestniczy	46	21	21	5	8	84
Poglądy polityczne						
Lewica	55	18	18	3	6	208
Centrum	43	20	27	6	5	251
Prawica	52	17	18	9	4	281
Trudno powiedzieć	36	20	28	3	13	160